

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка)
НАПН України Радкевич Валентини Олександрівни
про дисертацію Бондаренко Тетяни Сергіївни «Теоретичні і
методичні засади моніторингу професійної компетентності майбутніх
інженерів-педагогів», що подана на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04
– теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. Структурні та змістові перетворення у національній економіці посилили значення результативної діяльності суб'єктів професійної освіти і навчання, які беруть активну участь у формуванні виробничого потенціалу країни. Сучасне виробництво все більше потребує кваліфікованих фахівців з високим рівнем професійної компетентності і мобільності, які володіють комунікативними навичками та вміннями, уміють працювати в команді, відчувають потребу в безперервному професійному розвитку. Вирішення цього завдання залежить, насамперед, від особистості інженера-педагога, його професіоналізму, готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності в закладах професійної (професійно-технічної) освіти на інноваційних засадах.

У зв'язку з цим посилюється соціальна значущість проблеми підготовки професійно компетентних інженерів-педагогів, здатних ефективно і творчо організовувати освітній процес, сумлінно виконувати професійні обов'язки. У цьому зв'язку зумовлюється необхідність розроблення інноваційних форм, методів і засобів навчання, серед яких моніторинг професійної компетентності займає одне з провідних місць як засіб інформаційної підтримки забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти. З огляду на це, дослідницький пошук Бондаренко Тетяни Сергіївни є своєчасним, актуальним і затребуваним педагогічною та виробничою практикою.

Актуальність дисертації поглиблюється результатами теоретичного аналізу наукових праць, що дало можливість виокремити низку наявних суперечностей, а саме, між: необхідністю дотримання вітчизняною вищою освітою вимог європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості освіти у зв'язку з приєднанням України до євроінтеграційних процесів та недостатньою обґрунтованістю методологічних і теоретичних основ розроблення адекватної завданням розвитку інженерно-педагогічної освіти системи моніторингу для внутрішнього забезпечення якості закладів вищої освіти; необхідністю побудови моніторингу сформованості професійної

компетентності майбутніх інженерів-педагогів на основі його сучасної концепції та її недостатньою розробленістю; необхідністю системного уявлення про моніторинг сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів і недостатньою спроектованістю структурно-функціональної моделі, що уможливило б реалізацію цього процесу; потребою чіткого уявлення суб'єктами моніторингу про компоненти професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів і недостатньою відповідністю критеріїв і показників їх діагностування; потребою у конкретних методах і засобах моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на етапах здобуття ними інженерно-педагогічної освіти та недостатньою їх визначеністю й обґрунтованістю.

Дисертація Тетяни Сергіївни ґрунтується на основних положеннях чинної нормативно-правової бази, державних програм, концепцій, національних стратегій розвитку освіти, виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Української інженерно-педагогічної академії (далі – УІПА) з таких тем: «Теоретичні та методичні засади побудови системи моніторингу якості професійної підготовки фахівців» (державний реєстраційний номер 0118U003126) і «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти у сфері інтелектуальної власності» (державний реєстраційний номер 0119U101770), а також проєкту «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SBHE-SP, що фінансується ЄС в межах програми Європейський інструмент сусідства (Erasmus+: KA2 SBHE) і проєкту «Зміни педагогічних факультетів та університетів у XXI столітті», що реалізується за підтримки Чеської агенції розвитку. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 11 від 29 березня 2016 року).

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації, їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертанткою, і в цілому не викликає сумніву.

Мета дисертаційної роботи полягає у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів шляхом теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки системи моніторингу сформованості їхньої професійної компетентності в закладах вищої інженерно-педагогічної освіти. Наукові твердження, що сформульовані в дисертаційній роботі Тетяни Сергіївни Бондаренко, є логічно послідовними.

переконливими, взаємопов'язаними й взаємозумовленими, характеризуються високим рівнем наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження та його висновків зумовлені чітко визначеною методологічною стратегією здійснення психолого-педагогічного дослідження й обґрунтованими теоретико-методологічними положеннями. Для виконання завдань наукового пошуку дисертанткою було використано оптимальний та достатній комплекс методів дослідження.

У дисертаційній роботі представлено всі необхідні рівні наукової новизни, отримані у процесі дослідження результатів.

До найвагоміших наукових результатів, що містяться в дисертації, належать:

- авторська концепція моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, розроблена на основі дотримання вимог сучасних методологічних підходів згідно з провідними ідеями та положеннями принципів, відповідно до яких моніторинг обґрунтовується як інформаційно-аналітична підсистема в інженерно-педагогічній освіті, що є складником системи внутрішнього забезпечення якості закладу вищої інженерно-педагогічної освіти;

- концептуальна модель системи моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, яка забезпечує єдність та узгодженість мети, методологічних підходів і принципів, завдань і змісту, методів і засобів, критеріїв і показників оцінювання результатів формування їхньої професійної компетентності;

- система моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, що забезпечує збір, опрацювання, зберігання та розповсюдження інформації про стан сформованості компетентності, прогнозування на основі отриманих об'єктивних даних динаміки і провідних тенденцій її формування та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень у сфері інженерно-педагогічної освіти, в основу якої закладено концептуальні ідеї моніторингу, його модель, цілі, функції, принципи, програмно-технічні, технологічні та інформаційні складники, організаційні і методичні засоби для цілеспрямованого педагогічного відстеження процесу та результатів формування професійної компетентності;

- удосконалений поняттєво-категоріальний апарат дослідження шляхом уточнення та конкретизації змісту поняття «моніторинг сформованості

професійної компетентності майбутнього інженера-педагога» на основі визначення родових ознак поняття «педагогічний моніторинг» та формування відповідних гіпер-гіпонімічних відношень у термінологічній системі педагогіки.

Висновки дисертаційної роботи логічні і переконливі. Схвально оцінюємо додатки наукового дослідження Бондаренко Тетяни Сергіївни, що всебічно відображають експериментальну роботу. Представлений матеріал ретельно систематизований і має важливе практичне значення для масштабного використання в освітній практиці.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників із теми дисертації (921 джерело, 102 з яких – іноземних). Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки в педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів полягає в тому, що основні результати дослідження впроваджено в професійну підготовку майбутніх інженерів-педагогів, зокрема: положення щодо забезпечення якості освіти в закладах вищої освіти (Положення про навчальний портал УПА, Положення про систему внутрішнього забезпечення якості в УПА, Положення про моніторинг якості освіти в УПА); навчально-методичний комплекс, що містить два навчальні посібники з технологій моніторингу; інформаційно-освітнє середовище контекстного занурення для виконання квазіпрофесійних завдань; підсистеми моніторингу (професійних настанов абітурієнтів, змісту професійної підготовки, ресурсів освітнього процесу, перебігу освітнього процесу, результатів освітнього процесу, працевлаштування випускників закладів вищої освіти).

У перебігу дослідження здобувачкою було розв'язано всі поставлені завдання. Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретичне і практичне значення переконливо аргументовані й не викликають сумнівів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертація Тетяни Сергіївни відзначається цілісністю і логічною завершеністю змісту викладеного матеріалу. Дослідницький пошук був зорієнтований на розв'язання суперечностей, виявлених дисертанткою у системі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у закладах вищої освіти. Досягненню коректно сформульованої мети та успішному виконанню завдань дослідження сприяла

розроблена автором методологічна стратегія наукового пошуку. Матеріали дисертації логічно структуровані й подані в основному змісті роботи, що складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Здобувачка наукового ступеня продемонструвала глибоке й різнобічне осмислення досліджуваної проблеми.

У вступі чітко сформульовані суперечності, що увиразнюють актуальність досліджуваної проблеми, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, правильно сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт, предмет і гіпотезу дослідження, розкрито його концептуальні положення та наукову новизну, охарактеризовано методи дослідницького пошуку та практичне значення одержаних результатів. Відображено інформаційні відомості про апробацію, впровадження результатів дисертаційного дослідження, публікації; конкретизовано особистий внесок у працях, написаних у співавторстві.

У першому розділі – «Проблема моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у закладах вищої освіти» – дисертанткою викладено результати аналізу досліджуваної проблеми в науковій літературі та освітній практиці, здійснено історичний аналіз витоків педагогічного моніторингу освітнього процесу, простежено еволюційний процес накопичення принципових відмінностей моніторингу від інших видів спостереження й обґрунтовано наявність історичних передумов виникнення педагогічного моніторингу.

На основі історичного аналізу досліджуваної проблеми, а також положень закону взаємного переходу кількісних і якісних змін дисертанткою встановлено, що із впровадженням в обіг поняття «моніторинг» зафіксовано нову якість методів спостереження щодо контролю, діагностування, експертизи, експерименту тощо, а на основі з'ясування інноваційних тенденцій у сфері вищої освіти зроблено висновок про цілком закономірну появу в межах цих тенденцій нового інноваційного механізму забезпечення якості освіти – педагогічного моніторингу.

У результаті аналізу поняттєво-категоріального апарату дослідження щодо моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на основі побудови родо-видової мережі понять Тетяною Сергіївною вирішено одну з актуальних проблем семантичних відносин термінів у сфері педагогіки, а саме: визначення в ній місця для поняття «моніторинг».

Узагальнюючи основні теоретико-методичні проблеми моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів з

урахуванням того, що ця проблема набуває додаткового виміру у просторі (завдяки тому, що професійна діяльність інженера-педагога включає професійно-інженерний і професійно-педагогічний складники), й у часі (оскільки професійна компетентність має відтермінований характер прояву та актуалізації), дисертанткою встановлено, що інституалізація компетентнісного підходу суттєво впливає на всі компоненти моніторингу, при цьому значно розширюється перелік предметів педагогічного моніторингу в закладах вищої освіти, який потребує ретельного і всебічного методологічного, теоретичного та методичного обґрунтування.

Ґрунтовний розгляд традиційних психолого-педагогічних підходів до розв'язання проблеми моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів дав змогу дисертантці зробити висновок про недостатність теоретичних і методичних напрацювань у цій сфері та про необхідність за цих умов якісного переосмислення здобутків у забезпеченні якості інженерно-педагогічної освіти, обґрунтування її сучасних форм, методів, технологій і засобів.

У другому розділі – «Теоретико-методологічні основи моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у закладі вищої освіти» – обґрунтовано сучасні методологічні підходи до організації та здійснення моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, представлено авторську концепцію, в якій моніторинг визначається як один із основних педагогічних механізмів у системі внутрішнього забезпечення якості професійно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти, та модель моніторингу.

Позитивної оцінки заслуговують виокремлені й обґрунтовані дисертанткою системний, аксіологічний, компетентнісний, контекстний і суб'єктно-діяльнісний підходи, що складають ґрунтовну методологічну основу реалізації дослідження. Раціонально дібрані методи дослідницького пошуку дали змогу Бондаренко Тетяні Сергіївні здійснити глибокий аналіз базового поняття «моніторинг сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів» та розкрити його істотні характеристики.

Заслуговує схвалення запропонована концепція дослідження, що передбачає створення повномасштабної та об'єктивної інформаційної бази закладів вищої освіти на основі відповідного моніторингу для виявлення ключових проблем, тенденцій і протиріч у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, комплексного використання організаційно-інституційних важелів регулювання відповідних елементів освітнього процесу і прийняття адекватних рішень щодо корегування умов та перебігу формування цієї компетентності.

Спроектована дослідницею модель моніторингу професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів вирізняється логічною структурованістю, що візуалізована сукупністю взаємопов'язаних блоків (цільово-методологічний, змістовний, суб'єктно-діяльнісний, аналітико-оцінний), створює єдність та узгодженість мети, методологічних підходів і принципів, завдань і змісту, критеріїв і показників оцінювання процесу та результату формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, а також етапів моніторингу.

У третьому розділі – «Система моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у закладах вищої освіти» – обґрунтовано систему моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів як важливу підсистему педагогічної системи закладів вищої освіти, запропоновано комплекс критеріїв діагностування сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, систему критеріїв і показників оцінювання ресурсного забезпечення та організації процесу формування професійної компетентності, методикау моніторингу.

Позитивним результатом наукового дослідження вважаємо запропоновану авторкою систему моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, що являє собою сукупність взаємопов'язаних програмно-технічних, технологічних, інформаційних складників та організаційних і методичних засобів для цілеспрямованого педагогічного відстеження процесу й результатів формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Тетяною Сергіївною Бондаренко з'ясовано, що ця система підпорядкована різним структурним елементам закладів вищої освіти ієрархічними зв'язками, завдяки чому формується інноваційна організаційна структура закладів вищої освіти, об'єднуючим ядром якої стає система моніторингу, що інтегрує всі ресурси інформаційного середовища та переорієнтовує весь процес забезпечення якості освіти на новий технологічний рівень для зменшення трудомісткості процедур збирання та опрацювання інформації.

На основі аналізу літературних джерел з проблеми оцінювання професійної компетентності фахівців, стандарту вищої освіти для спеціальності «Професійна освіта» та освітньо-професійних програм цієї спеціальності, з урахуванням вимог системного, аксіологічного, компетентнісного, контекстного і суб'єктно-діялісного підходів дослідницею вирішена актуальна педагогічна проблема щодо побудови структури професійної компетентності інженерів-педагогів і розроблення критеріїв та показників для її діагностування. Запропонований комплекс критеріїв діагностування

сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів має збалансовану структуру й охоплює і сферу професійної діяльності інженера-педагога (когнітивний, технологічний, педагогічно-діяльнісний критерії), і його суб'єктну сферу (ціннісно-мотиваційний, індивідуально-психічний, суб'єктний критерії). Ядром дослідження при цьому стає інженер-педагог як суб'єкт професійно-педагогічної діяльності.

Згідно із задекларованим у дослідженні комплексним підходом до моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів запропонована система критеріїв і показників оцінювання ресурсного забезпечення та організації процесу її формування спрямована на виявлення суті й причин виникнення проблем у цьому процесі. Завдяки цьому в системі моніторингу накопичується повна і вичерпна інформація не тільки про результати формування професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, але й про стан усього процесу її створення для прийняття обґрунтованих оперативних заходів з метою усунення наявних упущень у процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Запропонована дисертанткою методика моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів відображає основні етапи організації моніторингу, що утворюють так званий алгоритм моніторингового дослідження, який характеризується циклічністю його проведення.

У *четвертому розділі* – «Методики діагностування сформованості компонентів професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів» – описана послідовність реалізації методів і засобів діагностування сформованості кожного з компонентів професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, зокрема такі: методика діагностування сформованості її ціннісно-мотиваційного компонента, мобільні технології моніторингу сформованості когнітивного компонента, метод контекстного занурення як інструмент і методична основа моніторингу сформованості педагогічно-діяльнісного та технологічного компонентів, психодіагностичні методики для дослідження сформованості індивідуально-психічного та суб'єктного компонентів.

Заслуговує уваги авторська методика визначення показника «Індекс задоволеності студентів», яка, на відміну від традиційних підходів (в анкетах використовуються тільки рейтингові шкали типу лайкертових), забезпечує виокремлення латентних змінних із будь-якого масиву даних із запитаннями різного типу через приведення результатів опитування студентів до виду, що буде придатним для статистичного опрацювання і стиснення вихідного масиву

даних до розмірів, які дають змогу проводити порівняльний аналіз результатів опитувань упродовж тривалого проміжку часу.

Позитивної оцінки заслуговують також мобільні технології моніторингу сформованості когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, упровадження яких сприяє створенню інформаційно-освітнього середовища мобільного навчання і дає змогу охопити значний простір та забезпечує контрольованість освітнього процесу не тільки в межах, але й поза межами навчальних аудиторій, що є дуже важливим для дієвості моніторингу.

Цінним у дисертаційній роботі Бондаренко Тетяни Сергіївни, з нашої точки зору, є також метод контекстного занурення, що забезпечує можливість імітаційного моделювання реальної робочої атмосфери в середовищі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів і породжує мотив конкретної діяльності (наприклад, під час розв'язання квазіпрофесійних завдань) та пробуджує суб'єкту заінтересованість у навчальній діяльності, що істотно впливає на об'єктивність результатів оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Для діагностування сформованості індивідуально-психічного та суб'єктного компонентів професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів авторкою запропоновано комплексний підхід, що враховує багатовимірність і різноспрямованість впливу стійких складників індивідуальності інженерів-педагогів на їхню діяльність. В основі цього підходу покладено використання різних психодіагностичних методик, які відповідають цілям дослідження і найбільшою мірою дають змогу стандартизувати умови та результати діагностування, забезпечують його надійність, оперативність і економічність, можливість технологізації та інформатизації.

У *п'ятому розділі* – «Практична реалізація та експериментальна перевірка системи моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів» – представлено програму, основні етапи й результати експериментальної роботи, проведено статистичний аналіз одержаних результатів. Розглянуто особливості експериментального підтвердження результатів моніторингового дослідження на основі проведення лонгітюдного експерименту, який передбачає регулярне відстеження об'єкта моніторингу і періодичну фіксацію результатів упродовж певного часового проміжку.

Тривалий період дослідження (2015–2019 рр.), оптимальний вибір методів, обґрунтування критеріїв і показників, використання методів математичної статистики для аналізу емпіричних даних, значний досвід моніторингових досліджень дали змогу дослідниці отримати репрезентативні

результати дослідження та провести їх кількісний і якісний аналіз. Проведені вимірювання довели позитивний вплив упровадження системи моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, що підтверджується позитивною динамікою отриманих результатів.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертаційного дослідження є обґрунтованими, логічно пов'язаними з процесом поступового виконання завдань та реалізацією мети дослідження.

Зміст дисертації вирізняється змістовою завершеністю, цілісністю, влучною аргументацією фактів. Викликає схвалення широка апробація результатів дослідження на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікація трьох статей у наукометричній базі Scopus. Пропозиціям, розробкам та висновкам, представлених у дисертації, властива повнота і логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Публікації Бондаренко Тетяни Сергіївни відображають всі основні положення дисертаційного дослідження.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Зміст автореферату ідентичний до тексту дисертації, а наукові положення, висновки й рекомендації, що наведені в авторефераті, належним чином обґрунтовані й розкриті в рукописі дисертації.

Отже, можна стверджувати про наукову зрілість дисертантки, її здатність системно й цілісно досліджувати, інтегрувати проблемні питання професійної педагогіки, теорій і методик виховання, узагальнювати результати дослідження та здійснювати самостійні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Ураховуючи позитивні сторони дисертації, варто надати такі зауваження та побажання:

1. Зважаючи на те, що розвиток інженерно-педагогічної освіти відбувається суголосно модернізаційним змінам у професійній (професійно-технічній) освіті, доцільно було б розкрити зв'язок і взаємовплив цих двох освітніх підсистем. Проте аналіз тексту дисертації свідчить про недостатню увагу дисертантки до цього питання.

2. У тексті дисертації зазначається, що завдяки впровадженню моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів «формується інноваційна організаційна структура закладів вищої освіти, що інтегрує всі ресурси інформаційного середовища та переорієнтовує весь процес забезпечення якості вищої освіти на новий *технологічний* рівень для зменшення трудомісткості процедур збору та опрацювання інформації» (стор. 199). У зв'язку з цим, вбачаємо значний вплив різноманітних технологій на дієвість відповідного моніторингу, й у такому разі доречно було б, на нашу

думку, включити до складу концептів дослідження, поряд з методологічним, теоретичним, методичним і практичним, ще й *технологічний* концепт.

3. Робота значно виграла б, якби дисертантка в науковій новизні, в частині «вперше», розкрила теоретичні і методичні засади моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів педагогів, а не лише формально зазначила, що вони є результатом цього процесу.

4. У тексті дисертації дослідниця наголошує, що «структура професійної компетентності інженерів-педагогів визначена на основі врахування функцій, які вони реалізують в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, особливостей і результатів педагогічної та інженерно-професійної діяльності, вимог нормативних документів» (стор. 254). Але, на нашу думку, цього недостатньо. Професійно компетентного і кваліфікованого робітника може підготувати тільки висококваліфікований інженер-педагог. У такому разі, необхідно було би проаналізувати взаємовідповідність змісту професійних і ключових компетентностей цих суб'єктів освітнього процесу, а саме: інженера-педагога і кваліфікованого робітника.

5. В Інституті професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України в 2009 р. була створена інформаційно-аналітична система «ПРОФТЕХ» для моніторингу розвитку професійної (професійно-технічної) освіти. На той час у закладах професійної (професійно-технічної) освіти ще не було систем внутрішнього моніторингу і не розглядалося питання зв'язку означеної системи із системами внутрішнього моніторингу закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Однак наразі ситуація змінилася, і нині існує багато зовнішніх структур, які потребують інформації від систем внутрішнього моніторингу якості професійної (професійно-технічної) освіти, наприклад: НАЗЯВО, Державна служба якості освіти України тощо. Відповідно, у дослідженні варто було б розглянути не тільки внутрішні зв'язки моніторингу, але й зв'язок моніторингу із зовнішніми системами для надання їм відповідної інформації.

6. Восьме завдання дисертаційного дослідження передбачає розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження моніторингу сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Натомість у п'ятому розділі, де висвітлено програму, хід і результати експериментального дослідження, відсутні дані про перевірку ефективності застосування означених рекомендацій, у тому числі, на основі застосування методу експертних оцінок.

7. У загальних висновках дисертації доцільно було б, на нашу думку, подати авторське тлумачення суті основного поняття дослідження «моніторинг сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів», як і було заявлено змістом першого дослідницького завдання.

Водночас зазначимо, що сформульовані зауваження і побажання носять рекомендаційний характер та спонукають до наукової полеміки, а відтак у цілому не знижують загальної позитивної оцінки дисертації Бондаренко Тетяни Сергіївни.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Бондаренко Т.С. є самостійним завершеним науковим дослідженням, що здійснює суттєвий внесок у теорію і практику професійної освіти. За обсягом і характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнем наукової новизни і значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків дисертації на тему «Теоретичні і методичні засади моніторингу професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567 зі змінами, а також паспорта спеціальності 13.00.04 та профілю спеціалізованої вченої ради, а його авторка – Бондаренко Тетяна Сергіївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України

Валентина РАДКЕВИЧ

